«شرق» از مجموعه تحولات درباره پرونده فعالیت‌های هسته‌ای ایران گزارش می‌دهد

توافقی که پررنگ‌تر می‌شود

مهدی بازرگان: هر روز و تقریبا هر ساعت محافل رسانه‌ای و کارشناسی اخبار جدیدی از تلاش‌های پشت پرده و پنهانی ایالات متحده آمریکا با ایران برای حصول توافق منتشر می‌کنند. در پرده جدید این اخبار، روزنامه وال‌استریت ژورنال روایت جدید و جامع‌تری از این مذاکرات ارائه داده است و در گزارش خود اذعان دارد که پس از دیدار رابرت مالی، نماینده ویژه آمریکا در امور ایران، با سعید ایروانی، نماینده ایران در سازمان ملل در نیویورک، سه دور گفت‌وگو بین مقامات تهران و واشنگتن در عمان صورت گرفته است که آخرین مورد آن به سفر برت مک‌گورک به مسقط بازمی‌گردد. در آن سو مقامات داخلی کشور ازجمله شهریار حیدری، عضو کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی مجلس نیز با اشاره به زمان برگزاری مذاکرات برجام، اذعان کرده که تحولات اخیر منطقه‌ای و همچنین همکاری آژانس با سازمان انرژی اتمی ایران، این تحلیل را به ما می‌دهد که مذاکرات برجام در آینده‌ای نه‌چندان دور در یک کشور ثالث یا وین برگزار خواهد شد.

خوش‌بینی شهریار حیدری و دیگر افراد و رسانه‌ها بیشتر متاثر از مجموعه دیدارهای صورت‌گرفته بین مقامات ایرانی و آمریکایی است. در تبیین بیشتر این مذاکرات، وال‌استریت ژورنال چنین ادعا می‌کند که از اواخر سال ۲۰۲۲، رابرت مالی، نماینده ایالات متحده در ایران، در نیویورک با سفیر ایران در سازمان ملل متحد دیدار کرد؛ امری که مجموعه‌ای از دیدارها را کلید زد که تا ماه آوریل ادامه یافت. در فوریه، مارس و می در مسقط، مقامات عمانی پیام‌هایی را بین برت مک‌گورک، مشاور ارشد کاخ سفید در خاورمیانه و علی باقری‌کنی، مذاکره‌کننده ارشد هسته‌ای ایران، در به‌اصطلاح «مذاکرات نزدیک‌سازی» ارسال کردند. مالی در فوریه و مارس نیز در عمان بود. به گفته دیپلمات‌ها، مک‌گورک در اواخر ماه می نیز کمی قبل از سفر سلطان هیثم بن طارق حاکم عمان به تهران، به عمان رفت. باقری‌کنی در نشست ۲۸ اردیبهشت ایران و عمان حضور داشت. به گفته افراد مطلع از این مذاکرات، قطر همچنین در بحث مربوط به زندانیان آمریکایی میانجیگری کرده است.

عمان همچنان فعال

پیرو روایت وال‌استریت ژورنال، سیدبدر البوسعیدی، وزیر امور خارجه عمان نیز در مصاحبه‌ای با المانیتور در روز چهارشنبه گفت که «جدیت را در واشنگتن و تهران برای حصول توافق حس می‌کند». بوسعیدی تاکید دارد که تهران و واشنگتن به توافق نزدیک هستند و احتمالا الان دیگر بحث مسائل فنی در میان است. سکاندار سیاست خارجی عمان درباره وجوه مسدودشده ایران عنوان کرد که «طرفین باید چارچوب و جدول زمانی تدارک ببینند که چگونه باید این موضوع را سازمان‌دهی کرد. فکر می‌کنم دارند این مسائل را حل می‌کنند». این دیپلمات ارشد عمانی از فضای مثبت درباره موضوع هسته‌ای گفت و تاکید کرد که «تا زمانی که طرف مقابل نیز با حسن نیت عمل کند، آنها مایل به انجام این کار هستند».

درباره تاکید سیدبدر البوسعیدی، وزیر امور خارجه عمان، درباره فضای مثبتی در قبال موضوع هسته‌ای، بهروز کمالوندی، سخنگوی سازمان انرژی اتمی می‌گوید: «۲۹ دوربین و دستگاه آژانس جمع‌آوری شده بود که با توافق انجام‌شده حدود ۱۰ دوربین در نطنز فعال شد». به ادعای کمالوندی، دوربین‌هایی که طبق توافق با آژانس بین‌الملل انرژی اتمی دوباره فعال شدند، در مرکز تولید سانتریفیوژ اصفهان است که البته اطلاعات ذخیره‌شده در این دوربین‌ها نزد ایران خواهد ماند و تا رسیدن به توافق برای آژانس قابل دسترسی نیست. در بخش دیگری از مواضع سخنگوی سازمان انرژی اتمی به چند نکته مهم اشاره شد؛ نخست آنکه نظارت‌ها در فردو پادمانی است و هیچ دوربین فراپادمانی در آنجا نصب نشده است و دوم آنکه آژانس دیگر سؤالی درباره دو مکان ادعایی آباده و جابر بن حیان ندارد. به ادعای کمالوندی، موضوع تورقوزآباد و ورامین یک‌روزه قابل حل است و مذاکرات با آژانس دراین‌باره ادامه دارد. در بخش پایانی، سخنگوی سازمان انرژی اتمی متذکر شد که «هیچ بازرسی آنلاینی در تأسیسات هسته‌ای ایران وجود ندارد؛ فقط بر روی خروجی غنی‌سازی ۶۰ درصد فردو و نطنز دستگاه غناسنج قرار دارد که پادمانی است». به موازات آنچه بهروز کمالوندی در قبال همکاری‌های تهران در زمینه هسته‌ای گفت، دیگر مقامات هم به همکاری درباره موضوع تعیین تکلیف زندانیان دوتابعیتی اشاره دارند؛ چنان‌که فداحسین مالکی، عضو کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی مجلس، اذعان کرد که «مذاکرات بدون واسطه با آمریکا داریم و مذاکرات با واسطه هم اگر موضوع خاصی باشد، انجام می‌شود. البته مذاکرات بدون واسطه به‌طور رسمی نیست، اما مواردی پیش بیاید، معمولا صورت می‌گیرد». نماینده مجلس درباره نتایج مذاکره بدون واسطه با آمریکا تأکید کرد که «این مذاکرات بیشتر برای این است که آنها پول‌های بلوکه‌شده جمهوری اسلامی ایران را بدهند و در بحث زندانیان و مصادیق آن هم صحبت شده و ایران هم موافق این مسائل است».

بایدن جدی‌تر از همیشه

به دنبال مجموعه تضمین‌های صورت‌گرفته پشت پرده و نیز انجام این اقدامات تهران در حوزه فعالیت‌های هسته‌ای خود، به نظر می‌رسد که بایدن هم به صرافت حصول توافق یا تفاهمی با تهران افتاده است؛ کمااینکه در گزارش وال‌استریت ژورنال چنین آمده است که «دولت بایدن مشتاق است که با توجه به نزدیکی مبارزات انتخاباتی ریاست‌جمهوری، مذاکرات با ایران را در صدر دستور کار سیاسی قرار ندهد». در نتیجه به اعتقاد این روزنامه آمریکایی، «هرگونه توافق رسمی یا حتی یک تفاهم کمترسمی که به نظر بسیار محتمل‌تر به نظر می‌رسد، می‌تواند جهت بازنگری به دست کنگره بازنگری بیفتد؛ جایی که جمهوری‌خواهان و برخی دموکرات‌ها به‌شدت مخالف توافق هسته‌ای با ایران هستند؛ پس این توافق یک انحراف از توافق هسته‌ای به‌اصطلاح قوی‌تر و طولانی‌تر است که بایدن گفته بود درباره آن مذاکره خواهد کرد. ازاین‌رو تفاهم غیررسمی با ایران که شامل امتیازات آمریکا در ازای گام‌های محدود و برگشت‌پذیر ایران برای محدودکردن برنامه هسته‌ای‌اش می‌شود، با انتقاداتی مواجه خواهد شد؛ زیرا بنیامین نتانیاهو، نخست‌وزیر اسرائیل، روز سه‌شنبه گذشته گفت که دولتش به چنین توافقی متعهد نخواهد بود». البته وال‌استریت ژورنال به دیدار روز دوشنبه باقری‌کنی با مقامات ارشد بریتانیا، فرانسه و آلمان در ابوظبی ورود می‌کند که از نگاه این رسانه بیشتر با هدف کمک به مذاکره بر سر توافق هسته‌ای بوده است. دراین‌باره علی واعظ، مدیر پروژه ایران در گروه بحران نیز به وال‌استریت ژورنال گفته که «هدف اصلی تعاملات در هفته‌های اخیر، چه از طرف ایالات متحده و چه از طرف تروئیکای اروپایی، جلوگیری از وخامت بیشتر اوضاع است. اگر این امر باعث فرصت بیشتر در بحث هسته‌ای یا پرونده‌های دیگر شود، می‌تواند راه را برای گفت‌وگوهای بیشتر باز کند».

علاوه بر وال‌استریت ژورنال، نیویورک‌تایمز هم در مطلبی به قلم مشترک مایکل کراولی، فرناز فصیحی و رونن برگمن از جزئیات توافق «غیرمکتوب» ایران و آمریکا نوشت و مدعی شد «ایران بر اساس توافق جدید (که دو مقام اسرائیلی آن را قریب‌الوقوع توصیف کرده‌اند)، موافقت خواهد کرد که اورانیوم را فراتر از سطح تولید فعلی خود که ۶۰ درصد است، غنی‌سازی نکند. ایران همچنین حملات مرگ‌بار به پیمانکاران آمریکایی در سوریه و عراق از طرف نیروهای نیابتی در منطقه را متوقف می‌کند، همکاری خود را با بازرسان آژانس گسترش می‌دهد و از فروش موشک‌های بالستیک به روسیه خودداری می‌کند. در مقابل، ایران انتظار دارد که ایالات متحده از تشدید تحریم‌ها اجتناب کند. توقیف نفتکش‌های خارجی حامل نفت، همان‌طور که به‌تازگی در آوریل انجام شد، متوقف شود و به دنبال قطع‌نامه‌های تنبیهی جدید در سازمان ملل یا آژانس علیه ایران به دلیل فعالیت‌های هسته‌ای‌اش نباشند». همچنین یک مقام غربی که نخواست نامش فاش شود در گفت‌وگو با رویترز، ضمن اشاره به احتمال حصول توافق بین ایران و آمریکا، توافق محتمل را یک تفاهم فروکش‌کننده می‌داند. به ادعا این مقام غربی، «بیش از یک دور گفت‌وگوی غیرمستقیم در عمان بین برت مک‌گورک، هماهنگ‌کننده شورای امنیت ملی کاخ سفید در امور خاورمیانه و شمال آفریقا و علی باقری‌کنی، مذاکره‌کننده ارشد هسته‌ای ایران انجام شده که ایده اصلی آن ایجاد وضعیت قابل قبول برای همه است تا ایران از خط قرمز غرب یعنی غنی‌سازی تا خلوص ۹۰ درصد که معمولا به عنوان درجه تسلیحات تلقی می‌شود، اجتناب کند و احتمالا حتی غنی‌سازی خود تا ۶۰ درصد را نیز به حالت وقفه درآورد». طبق گزارش رویترز، مقامات ایرانی و غربی خبر دادند که ایالات متحده در حال مذاکره با ایران برای ترسیم اقداماتی است که به موجب آن بتوان برنامه هسته‌ای ایران را محدود کرد، برخی از شهروندان آمریکایی بازداشت‌شده در ایران را رها کرده و از طرفی بخشی از دارایی‌های مسدودشده ایران در خارج از کشور نیز آزاد شود.

همچنان تکذیب!

در مقابل آنچه رسانه‌ها از تلاش دولت بایدن برای توافق می‌گویند، کاخ سفید همچنان بر مدار تکذیب این گزارش‌ها می‌چرخد. دراین‌باره کارین ژان پی‌یر، سخنگوی کاخ سفید، شامگاه چهارشنبه در نشست خبری خود با تاکید بر عدم تغییر سیاست دولت بایدن در قبال ایران و لزوم جلوگیری از دستیابی تهران به سلاح اتمی، مدعی شد واشنگتن همچنان بر محدودکردن فعالیت‌های ایران در منطقه متمرکز است. با این حال ژان پی‌یر در پاسخ به سؤالی مبنی بر اینکه آیا آمریکا در حال گفت‌وگو با ایران بوده و راه‌های ارتباطی دو طرف چیست، اذعان کرد که «داشتن کانال‌های باز گفت‌وگو مهم است». بر این اساس، سخنگوی کاخ سفید با بیان اینکه واشنگتن دیپلماسی را با ایران ترجیح می‌دهد، تصریح کرد «این چیزی است که هم وزارت خارجه آمریکا و هم رئیس‌جمهور این کشور بر آن تأکید دارند». البته ژان پی‌یر این را هم مدعی شد که «ما در حال آماده‌شدن هستیم، در هماهنگی کامل با شرکا و متحدان خود برای همه گزینه‌ها و موارد احتمالی آماده می‌شویم. این سیاست نیز تغییری نکرده است». در همین راستا و به گفته رویترز، کاخ سفید گزارش‌هایی را مبنی بر اینکه ایالات متحده به دنبال یک «توافق موقت» است به انحای مختلف تکذیب کرده است که همین امر می‌تواند امکان حصول یک «تفاهم» که کمتر رسمی بنماید و نیازی به ارجاع به کنگره جهت بررسی نداشته باشد، باز بگذارد. البته یک مقام ایرانی نیز در این رابطه به رویترز گفته «آن را هرچه می‌خواهید بنامید، خواه مینی‌توافق، توافق گذار یا تفاهم متقابل، هر دو طرف (تهران و واشنگتن) می‌خواهند از تشدید بیشتر تنش جلوگیری کنند». ارزیابی این مقام ایرانی از توافق، «در وهله اول به تبادل زندانیان و رفع انسداد بخشی از دارایی‌های مسدودشده ایران بازمی‌گردد و در گام بعدی، ممکن است معافیت‌های تحریمی آمریکا برای صادرات نفت ایران در ازای دست‌برداشتن از غنی‌سازی ۶۰ درصد و همکاری بیشتر ایران با آژانس بین‌المللی هسته‌ای زیر نظر سازمان ملل برداشته شود».

واکنش کنگره

هرچند برخی گزاره‌های تحلیلی حکایت از آن دارد که هدف اصلی ایالات متحده جلوگیری از بدترشدن وضعیت هسته‌ای و جلوگیری از درگیری احتمالی بین اسرائیل و ایران است. لذا بایدن هم با هدف انتخاباتی و جلوگیری از تنش ناخواسته در منطقه به فکر دورزدن کنگره با حصول یک توافق کوچک یا تفاهم است.

ادامه در صفحه ۵